

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԻՑ՝ «ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐՆԵՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԹՎԻ ԱՌՆՎԱԶՆ ՄԵԿ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱՅԻ ՄԱՍԻՆ» ՕՐԵՆՔԻ 17-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ «Գ» ԿԵՏԻ, 27-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 2.1-ԻՆ ՄԱՍԻ, 52.1-ԻՆ ՀՈՂՎԱԾԻ 1-3-ՐԴ ՄԱՍԵՐԻ ԵՎ «ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՂ ՄԱՐՄՆԻ ՄԱՍԻՆ» ՕՐԵՆՔԻ 36-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 9-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ» ԳՈՐԾՈՎ 2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 12-ԻՆ ԿԱՅԱՑՎԱԾ ՍԴՈ-1819 ՈՐՈՇՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Սահմանադրական դատարանի վերոնշյալ որոշումը հրապարակվել է 2026 թվականի մարտի 12-ին:

Գործի քննության առիթն Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի՝ 2025 թվականի հուլիսի 11-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Սույն գործով Դիմող է հանդիսացել Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդը (այսուհետ նաև՝ Դիմող), ներկայացուցիչներ՝ Ազգային ժողովի պատգամավոր Արծվիկ Մինասյան, փաստաբան Արամ Վարդևանյան, պատասխանող՝ Ազգային ժողովը (այսուհետ նաև՝ Պատասխանող), ներկայացուցիչներ՝ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության պետ՝ Մարի Ստեփանյան և նույն վարչության պետի տեղակալ Էլեն Մնացականյան:

Դիմողը Սահմանադրական դատարան ներկայացրած դիմումով խնդրել է. «(...) որոշել ՀՀ «Էներգետիկայի մասին» օրենքի (ՀՕ-148) 17-րդ հոդվածի 1-ին մասի գ) ենթակետի, 27-րդ հոդվածի 2.1-րդ և 2.2-րդ մասերի, 52-րդ հոդվածի, 52.1-րդ հոդվածի և ՀՀ «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքի 36-րդ հոդվածի 9-րդ մասի դրույթների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 3-րդ, 59-րդ, 60-րդ, 73-րդ, 75-րդ, 78-րդ և 79-րդ հոդվածներին համապատասխանության հարցը»:

Սահմանադրական դատարանի 12.03.2026 թ. ՍԴԱՈ-32 աշխատակարգային որոշմամբ «Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի դիմումի հիման վրա՝ «Էներգետիկայի մասին» օրենքի 17-րդ հոդվածի «գ» կետի, 27-րդ հոդվածի 2.1-ին և 2.2-րդ մասերի, 52-րդ հոդվածի, 52.1-ին հոդվածի և «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքի 36-րդ հոդվածի 9-րդ մասի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործի վարույթը մասամբ՝ «Էներգետիկայի մասին» օրենքի 27-րդ հոդվածի 2.2-րդ մասի, 52-րդ հոդվածի, 52.1-ին հոդվածի 4-10-րդ մասերի մասով, կարճվել է:

Սահմանադրական դատարանը դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննելով «Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի դիմումի հիման վրա՝ «Էներգետիկայի մասին» օրենքի 17-րդ հոդվածի «գ» կետի, 27-րդ հոդվածի 2.1-ին մասի, 52.1-ին հոդվածի 1-3-րդ մասերի և «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքի 36-րդ հոդվածի 9-րդ մասի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը որոշել է՝

«1. «Էներգետիկայի մասին» օրենքի 17-րդ հոդվածի «գ» կետը համապատասխանում է Սահմանադրությանը:

2. «Էներգետիկայի մասին» օրենքի 27-րդ հոդվածի 2.1-ին մասը համապատասխանում է Սահմանադրությանը:

3. «Էներգետիկայի մասին» օրենքի 52.1-ին հոդվածի 1-ին, 2 և 3-րդ մասերը համապատասխանում են Սահմանադրությանը:

4. «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքի 36-րդ հոդվածի 9-րդ մասը համապատասխանում է Սահմանադրությանը:

5. Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից»:

Համաձայն լինելով 2026 թվականի մարտի 12-ին կայացված որոշման (այսուհետ նաև՝ Որոշում) եզրափակիչ մասի հետ՝ միաժամանակ անհրաժեշտ եմ համարում արտահայտել անհամաձայնությունս Որոշման պատճառաբանական մասում դատական պաշտպանության իրավունքի սահմանադրականության հարցին անդրադառնալու առնչությամբ՝ հիմք ընդունելով ստորև ներկայացված հիմնավորումները:

Դիմողն իր դիմումում անդրադարձել է հետևյալ հարցերին.

Վկայակոչելով «Էներգետիկայի մասին» ՀՀ օրենքի 17-րդ հոդվածի «գ» կետը, Դիմողը գտել է, որ Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովը (այսուհետ նաև՝ Հանձնաժողով) ստացել է լիազորություն՝ ուղղակիորեն դադարեցնելու լիցենզիան՝ առանց դատարան դիմելու: Ըստ Դիմողի՝ դատական կարգի նման շրջանցումը՝ տվյալ պարագայում Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 4-րդ մասով ամրագրված՝ դատական կարգով սեփականությունից զրկելու պահանջի խախտում է:

Դիմողի համոզմամբ՝ առանց լիցենզիայի տնտեսվարող սուբյեկտը, ձևական առումով պահպանելով իր գույքը, ընդհանրապես չի կարող այն օգտագործել իր ֆունկցիոնալ նպատակին համապատասխան, ուստի՝ տվյալ պարագայում գույքի օգտագործման իրավազորության վերացումը հավասարազոր է սեփականությունից զրկելուն:

Դիմողը պնդում է, որ Էներգետիկայի ոլորտում գործող ընկերությունների լիցենզիաները ևս պետք է դիտարկվեն որպես սեփականության իրավունքի օբյեկտ, իսկ քանի որ լիցենզիայից զրկումը հանդիսանում է սեփականությունից զրկում, ապա Հանձնա-

ժողովին առանց դատարան դիմելու լիցենզիայի գործողությունը դադարեցնելու լիազորության ընձեռումը հակասում է Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 4-րդ մասին և, բացի դրանից, Հանձնաժողովի կողմից լիցենզիայի դադարեցման դեպքում չկա արդյունավետ դատական վերահսկողության կառուցակարգ:

Անդրադառնալով Օրենքի 27-րդ հոդվածի 2.1-ին և 2.2-րդ մասերի սահմանադրականության հարցին՝ Դիմողը գտել է, որ էներգետիկայի ոլորտի տնտեսվարող սուբյեկտի բաժնեմասերի և ակտիվների նկատմամբ Կառավարության ընդհանուր նախապատվության իրավունքի դրույթն անհամատեղելի է Սահմանադրության հետ, քանի որ անհամաչափորեն միջամտում է տնտեսվարող սուբյեկտների տնտեսական գործունեության ազատությանը և սեփականության իրավունքին: Ըստ Դիմողի՝ Կառավարության օգտին նախապատվության իրավունքի սահմանումն անհրաժեշտ միջոց չէ, քանի որ նշյալ օրենքի 27-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերն արդեն իսկ նախատեսում են ոլորտի համար պատասխանատու Հանձնաժողովի իրավասությունը՝ նախապես տալու իր համաձայնությունը նախատեսվող գործարքներին՝ Հանձնաժողովի կողմից հաստատված էլեկտրաէներգետիկական շուկայի առևտրային և ցանցային կանոնների համաձայն: Կառավարության նախապատվության իրավունքը համարժեք չէ նաև տնտեսվարող սուբյեկտների տնտեսական գործունեության ազատությանը և սեփականության իրավունքին, քանի որ այն խաթարում է վստահությունը սեփականության և ներդրումների պաշտպանության նկատմամբ:

Դիմողը գտել է, որ առանց նպատակի հստակության՝ Կառավարության օգտին նախապատվության իրավունքի սահմանումը, որպես միջոց, ունի պիտանելիության խնդիրներ: Այն նաև «(...) անհրաժեշտ միջոց չէ, քանի որ այդ օրենքի 27-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերը արդեն իսկ նախատեսում են ոլորտի համար պատասխանատու հանձնաժողովի իրավասությունը՝ նախապես տալու իր համաձայնությունը նախատեսվող գործարքներին (...):»:

Դիմողի գնահատմամբ՝ «Հանձնաժողովի կողմից նախապես համաձայնություն տալու գործիքն ավելի մեղմ և միաժամանակ արդյունավետ գործիք է, (...) Կառավարության նախապատվության իրավունքը համարժեք չէ նաև տնտեսվարող սուբյեկտների տնտեսական գործունեության ազատությանը և սեփականության իրավունքին, քանի որ խաթարում է վստահությունը սեփականության և ներդրումների պաշտպանության նկատմամբ: Վնասի աստիճանը անհամաչափ է միջամտության օգուտին, ինչը նշանակում է, որ կարգավորումը անհամաչափ է նաև Սահմանադրության 78-րդ հոդվածի 2-րդ նախադասության իմաստով»:

Դիմողի կարծիքով՝ Օրենքի 52.1-ին հոդվածով նախատեսված կանխարգելիչ միջոցառումների կիրառումը վարչական վարույթի փուլում, երբ դեռևս չկա իրավական ուժ ունեցող ակտ, իսկ անձի պատասխանատվությունն իրավական գնահատականի չի

ենթարկվել, անհամաչափ միջամտություն է ինչպես սեփականության իրավունքին, այնպես էլ Սահմանադրության 59-րդ հոդվածով երաշխավորված տնտեսական գործունեության ազատությանը:

Ըստ Դիմողի՝ Օրենքի 52.1-ին հոդվածով և «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքի 36-րդ հոդվածի 9-րդ մասով ներդրված կանխարգելիչ միջոցառումների կիրառումը տեղի է ունենում այնպիսի պայմաններում, երբ ընդհանրապես տնտեսվարող սուբյեկտի մեղավորությունը որևէ կերպ չի փաստվել: Ըստ Դիմողի՝ Սահմանադրության 78-րդ հոդվածով սահմանված համաչափության սկզբունքը պահանջում է, որ հիմնական իրավունքի սահմանափակման համար ընտրված միջոցը, պիտանի լինելուց զատ, լինի անհրաժեշտ, այսինքն՝ չկիրառվի ծայրահեղ միջոցը: «Մինչդեռ «Էներգետիկայի մասին» օրենքի 52.1-րդ հոդվածի 2-րդ մասը հանձնաժողովի նախագահին տալիս է հայեցողական լիազորություն՝ ընտրելու սահմանված հինգ միջոցներից մեկը կամ մի քանիսը: Ակնհայտ է, որ այդ միջոցներից առաջինը (սահմանել առերևույթ խախտումների կամ դրանց հետևանքների վերացման ծրագիր և լիցենզավորված անձից պահանջել դրանց իրականացումը) Սահմանադրության 59-րդ և 60-րդ հոդվածներին միջամտության ինտենսիվությամբ որևէ կերպ համեմատելի չէ հանձնաժողովի նախագահի՝ ժամանակավոր կառավարիչ նշանակելու կամ լիցենզավորված անձի կանոնադրությունը փոփոխելու պահանջի հետ: Այդուհանդերձ, վիճարկվող օրենքը, առանց ընտրված միջոցների անհրաժեշտության չափանիշի հաշվառման, այդ միջոցներից որևէ մեկի կամ բոլորի միաժամանակ կիրառումը վերապահում է հանձնաժողովի նախագահի հայեցողությանը»:

Դիմողը, վկայակոչելով Օրենքի 52.1-ին հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ նախադասությունը, ինչպես նաև 03.07.2025 թ. ՀՕ-196-Ն օրենքի 4-րդ հոդվածի 2-րդ մասը, գտնում է՝ քանի որ մինչ Օրենքի «(...) վերջին փոփոխությունը ընդհանրապես գոյություն չի ունեցել կանխարգելիչ միջոցառումների իրականացման ինստիտուտ, ստացվում է, որ Էներգետիկայի մասին օրենքը ուղղակիորեն հետադարձ ուժ է տվել անձի իրավական վիճակը վատթարացնող դրույթին, քանի որ **օրենքի ընդունումից առաջ ավարտված փաստակազմի վրա** (նախկինում կատարված խախտումների քանակը, հաճախականությունը կամ բնույթը) տարածվում են **նոր իրավական հետևանքներ** (հիմք են կանխարգելիչ միջոցառումների իրականացման համար): Ուստի տվյալ պարագայում առկա է օրենքի իրական (իսկական) հետադարձ ուժի կիրառում, ինչը առանց որևէ վերապահման արգելված է Սահմանադրության 73-րդ հոդվածի 1-ին մասով»:

Անդրադառնալով «**Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքի 36-րդ հոդվածի 9-րդ մասի** սահմանադրականության հարցին՝ Դիմողը փաստում է, որ իշխանությունների բաժանման սկզբունքի և ինքնավար մարմինների անկախության տեսանկյունից խնդրահարույց է նշյալ նորմով սահմանված՝ Կառավարության

լիազոր մարմնի հաղորդման հիման վրա ինքնաշխատ կերպով վարչական վարույթի հարուցումը: Միևնույն ժամանակ, Դիմողը գտնում է, որ եթե ընդունելի կարելի է համարել նշյալ նորմի ուժով կառավարության լիազոր մարմնի կողմից Հանձնաժողովին հաղորդում ներկայացնելու իրավունքը, «ապա այդ դրույթով նախատեսված վարչական վարույթ հարուցելու պարտականությունը Հանձնաժողովի նախագահի կողմից՝ Հանձնաժողովի ինքնավարության և անկախության խախտում է»:

Ըստ Դիմողի՝ Հանձնաժողովի նախագահի կողմից միանձնյա կարգով կանխարգելիչ միջոցառումներ կիրառելու մասին որոշում կայացնելու լիազորությունը հակասում է Հանձնաժողովի կոլեգիալ բնույթին: Դիմողի համոզմամբ՝ Հանձնաժողովի նախագահի լիազորություններն ունեն բացառապես ներքին կազմակերպական և ներկայացուցչական բնույթ և չեն կարող ունենալ որևէ արտաքին ներգործություն, ուստի՝ տվյալ պարագայում հակասում են Սահմանադրության 122-րդ հոդվածին:

Դիմողը կարծում է, որ հաղորդում ներկայացնելիս Կառավարության լիազոր մարմնի վրա դրված է միայն «առերևույթ հիմնավորման» պարտականությունն առ այն, որ «կարող է վտանգվել էներգետիկայի բնագավառի բաղկացուցիչ համակարգի անվտանգությունը կամ հուսալիությունը», կամ որ «**հավանական խախտումը հանգեցրել է կամ կարող է հանգեցնել մի խումբ սպառողների իրավունքների կամ օրինական շահերի խախտման կամ լիցենզիայի պայմանների կոպիտ խախտման**»: Դիմողը գտնում է, որ այդ **ձևակերպումներն ակնհայտորեն** հակասում են որոշակիության սահմանադրական սկզբունքին, որովհետև որևէ կերպ հասկանալի չէ, թե ինչ է նշանակում ընդհանրապես «**առերևույթ հիմնավորում**» եզրույթը: Նույն անորոշությունն է նաև, երբ վիճարկվող դրույթում խոսք է գնում այն մասին, որ «**հավանական խախտումը** հանգեցրել է... մի խումբ սպառողների իրավունքների կամ օրինական շահերի խախտման կամ լիցենզիայի պայմանների կոպիտ խախտման»:

Դիմողն իր դիմումն ավարտել է հետևյալ ընդհանրական նախադասությամբ.

«(...) Անվիճելի է, որ որևէ հիմնական իրավունքի արդյունավետ իրացում ենթադրում է նաև արդյունավետ իրացման խոչընդոտների, սահմանափակումների դեպքում դրանց հաղթահարման, վերացման նպատակով դատական վերահսկողության իրավունքի իրացման հնարավորության նախատեսում: Անձը չպետք է զրկվի իր հիմնական իրավունքների սահմանափակման իրավաչափությունը պատշաճ վերահսկողության առարկա դարձնելու, անկախ և անաչառ դատարանի՝ դատարանի կողմից իր գործի քննության իրավունքից»:

Այնուհետև՝ «Սահմանադրական դատարան ներկայացվող խնդրանք» բաժնում ձևակերպել է իր խնդրանքը.

«Ելնելով վերոգրյալից և ղեկավարվելով ՀՀ Սահմանադրության 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետի և «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենքի 68-րդ հոդվածով խնդրում եմ՝ որոշել ՀՀ «Էներգետիկայի մասին» ՀՀ օրենքի (ՀՕ-148) 17-րդ հոդվածի 1-ին մասի գ) ենթակետի 27-րդ հոդվածի 2.1-րդ և 2.2-րդ մասերի, 52-րդ հոդվածի, 52.1-րդ հոդվածի և «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքի 36-րդ հոդվածի 9-րդ մասի դրույթների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 3-րդ, 59-րդ, 60-րդ, 73-րդ, 75-րդ, 78-րդ և 79-րդ հոդվածներին համապատասխանության հարցը»:

Վերը նշված պայմաններում, նկատի ունենալով, որ Դիմողի կողմից Սահմանադրության 61-րդ հոդվածով երաշխավորված դատական պաշտպանության իրավունքի սահմանադրականության հարցը որպես ինքնուրույն վիճարկման առարկա չի բարձրացվել, հարկ եմ համարում արձանագրել, որ Սահմանադրական դատարանը Որոշման «Սույն գործով պարզման ենթակա հանգամանքներ» բաժնի 4-րդ կետում սեփական նախաձեռնությամբ ձևակերպել և քննության առարկա է դարձրել հետևյալ հարցը.

«(...) արդյոք Օրենքի 52.1-ին հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված իրավակարգավորման պայմաններում՝ կանխարգելիչ միջոցառման՝ լիցենզավորված անձի ժամանակավոր կառավարիչ նշանակելու պարագայում երաշխավորվում է շահագրգիռ անձի՝ Սահմանադրության 61-րդ հոդվածի 1-ին մասով ամրագրված արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքը»:

Այնուհետև, նույն Որոշման «Օրենքի 52.1-ին հոդվածի 1-3-րդ մասերով սահմանված կանխարգելիչ միջոցառումների և դրանց կիրառման կարգի վերաբերյալ» 5.6-րդ թվագրված բաժնի 108-114-րդ կետերում Սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է դատական պաշտպանության իրավունքի վերաբերյալ դրույթներին և վկայակոչել է ինչպես ՄԻԵԴ-ի, այնպես էլ Սահմանադրական դատարանի նախադեպային որոշումներ:

Սակայն նշված անդրադարձը, դիտարկելով այն դիմումի բովանդակության ամբողջության մեջ, ստեղծում է անորոշություն, քանի որ ներկայացված իրավական հղումները չեն ստանում որևէ ինքնուրույն կամ նոր սահմանադրաիրավական նշանակություն սույն գործի շրջանակներում:

Մասնավորապես՝ Սահմանադրական դատարանը սահմանափակվել է համապատասխան իրավական դրույթների և նախադեպերի շարադրմամբ՝ առանց բացահայտելու դրանց կիրառելիությունը և ազդեցությունը սույն գործի փաստական և իրավական հանգամանքների վրա:

Նման պայմաններում բացակայում է այն վերլուծությունը, որը պետք է ցույց տար, թե վկայակոչված դիրքորոշումներն ի՛նչ դեր ունեն վիճարկվող դրույթների սահմանադրականության գնահատման հարցում:

Արդյունքում, գտնում են, որ Սահմանադրական դատարանը, ըստ էության, չի տվել դատական պաշտպանության իրավունքի վերաբերյալ բարձրացված (կամ իր նախաձեռնությամբ դիտարկված) հարցի լիարժեք և հիմնավորված լուծում, իսկ պատճառաբանական մասում ներկայացված դիրքորոշումները կրում են հպանցիկ և ձևական բնույթ:

Այսպես.

Սահմանադրական դատարանը 101-րդ կետում արձանագրել է՝ «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքի 23-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ Հանձնաժողովի իրավական ակտերը կարող են բողոքարկվել դատական կարգով, ինչից բխում է, որ բողոքարկելի են նաև կանխարգելիչ միջոցառումների կիրառմանը վերաբերվող ակտերը:

Արդյո՞ք ընդգծված ձևակերպում-հետևությունն ունի հիմնավորում, երբ հարցը վերաբերվում է ժամանակավոր կառավարիչ նշանակելու և գործադիր տնօրենի ու գործադիր լիազորությունները ժամանակավոր կառավարչին փոխանցելու առանձնահատուկ պայմաններում դատական վիճարկումների հնարավորության չափին:

Վերը շարադրվածից պարզորոշ երևում է, որ Դիմողի կողմից բարձրացված հարցերում բացակայում են դատական պաշտպանության իրավունքի ապահովմանը վերաբերվող հարցերը, հետևապես՝ դրանք չէին կարող դառնալ Սահմանադրական դատարանում քննության առարկա: Այն, որ Դիմողի կողմից դատական պաշտպանության իրավունքի հարց բարձրացված չի եղել, և դատարանի կողմից դրսևորվել է այն բարձրացնելու նախաձեռնություն, հաստատում է նաև Պատասխանողի՝ Ազգային ժողովի ներկայացրած գրավոր բացատրությունը, որում իրավաչափորեն որևէ անդրադարձ չկա տվյալ հարցին:

2. Անդրադառնալով վերացական վերահսկողության առնչությամբ դիմումին առաջադրվող պահանջներին հայտնում են հետևյալը.

«(...) օրենսդիրը, ի տարբերություն Սահմանադրական դատարանի դիմելու իրավասություն ունեցող այլ սուբյեկտների կողմից ներկայացվող դիմումների, կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողության շրջանակներում անհատական դիմումների ընդունելության մերժման հիմք է սահմանել, ի թիվս այլնի, դիմումի ակնհայտ անհիմն լինելը: Սահմանադրական դատարանի դիմող այլ սուբյեկտների պարագայում, որպիսիք են, օրինակ, Ազգային ժողովը, պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդը, Ազգային ժողովի խմբակցությունը, Հանրապետության նախագահը, Կառավարությունը և այլն, օրենսդիրը սահմանափակվել է Սահմանադրական դատարանի ներկայացվող դիմումին առաջադրվող ընդհանուր և ձևական բնույթի պահանջների շարադրմամբ: ***Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հիշատակված սուբյեկտները, ելնելով իրենց սահմանադրաիրավական բարձր կարգավիճակից, պետք է ցուցաբերեն առավել***

բարձր մակարդակի փութաջանություն և, յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում վիճարկելով այս կամ այն իրավական ակտի կամ դրա դրույթի /դրույթների/ սահմանադրականությունը, պատշաճ կերպով հիմնավորեն վիճարկվող դրույթի և Սահմանադրությամբ պահպանվող արժեքի /իրավունքի հնարավոր խախտման միջև պատճառահետևանքային կապը» (2021 թվականի դեկտեմբերի 3, ՍԴԱՈ-248):

Ներկայացված դիրքորոշումը համահունչ է «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի՝ «Դիմումին ներկայացվող ընդհանուր պահանջներ» վերտառությամբ 24-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետին, որի համաձայն՝ Սահմանադրական դատարան ներկայացվող դիմումին վերագրվող պահանջներից մեկը հիմնականն է՝ ներկայացնել սեփական հիմնավորումները և փաստարկները:

Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարան ներկայացվող դիմումների քննության և դրանց լուծման իրավաչափությունն անքակտելիորեն կապված է այն հանգամանքի հետ, որ հարցը պետք է անպայմանորեն բարձրացված լինի Դիմողի դիմումում և լուծվի համաչափ եզրահանգմամբ՝ հիմնավորված ձևով:

Հետևապես՝ կարծում եմ, որ Սահմանադրական դատարանը պետք է խուսափի տարբերակված մոտեցումներից՝ անգամ հիմնարար իրավունքի ապահովման նպատակով՝ պայմանավորված ներկայումս գործող սահմանադրաիրավական օրենսդրական կարգավորումների անփոփոխության սկզբունքով:

3. Սահմանադրական դատարանն իր բազմաթիվ աշխատակարգային որոշումներում* (ՍԴԱՈ-76, 2024 թվական մայիսի 13, ՍԴԱՈ-6, 2023 թվական հունվարի 24) արձանագրել է, որ Սահմանադրական դատարանը չի կարող նախաձեռնող լինել այս կամ այն դրույթի կամ հարցի վիճարկելի լինելուն՝ Դիմողների անունից կամովին բարձրացնելով հարցեր՝ լուծելով նաև բարձրացված հարցերի ընթացքը: Իհարկե, Սահմանադրական դատարանն ունի լայն մեկնաբանման ազատություն, մասնավորապես, բարձրացված հարցերի համակարգային փոխկապակցության պայմաններում այլ դրույթի սահմանադրականությունը գնահատելու հարցում, սակայն նման լիազորությունը տարբերվում է Դիմողի կողմից հարցը բարձրացրած չլինելու և հիմնավորումների բացակայության պայմաններում կատարված անդրադարձին:

* (...) Նույնը, սակայն, վերաբերելի չէ դիմումի առարկայի շրջանակի որոշակիացման հարցում Սահմանադրական դատարանի իրավասությանը, երբ Սահմանադրական դատարանի հայեցողությամբ (proprio motu) սահմանադրական արդարադատություն հայցելու վերաբերյալ դիմումի առարկայի շրջանակի փոփոխությունը դրանում վիճարկվող դրույթներից բացի այլ դրույթներ ներառելու միջոցով (բացառությամբ՝ Սահմանադրական օրենքի 68-րդ հոդվածի 10-րդ մասով նախատեսված դեպքի, որի նախադրյալները, սակայն, սույն գործում առկա չեն): Հակառակ դեպքում, Սահմանադրական դատարանը սահմանադրական վեճ լուծող ատյանից վերածվելու է սահմանադրական վեճ նախաձեռնող կողմի, ինչն անհամատեղելի է Սահմանադրական դատարանի անկախ և անաչառ սահմանադրական արդարադատության ատյանի իր սահմանադրական կարգավիճակի հետ, ինչպես նաև հակասելու է Սահմանադրական դատարանի դիմելու իրավունք ունեցող անձի՝ իր պահանջի որոշակիացման հարցում տնօրինչականության սկզբունքին կամ հանրային իշխանության մարմնի դեպքում՝ Նրա համապատասխան իրավասության իրականացման հայեցողությանը:

Անշուշտ, հարգելով «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայով, Սահմանադրությամբ և այլ իրավական փաստաթղթերով ամրագրված անձի դատական պաշտպանության իրավունքի հիմնարար սկզբունքը, ինչպես նաև իրավական պաշտպանության անհրաժեշտ միջոցների ապահովման կարևորությունը՝ պետք է նշել, որ սույն գործով Դիմողը չի բարձրացրել դատական պաշտպանության իրավունքի *խախտման կամ խախտման վտանգի հարց, որևէ նորմ, որը Սահմանադրության 61-րդ հոդվածի սահմանադրականության իմաստով խնդրահարույց է*, որին համաչափ՝ Սահմանադրական դատարանը, արձանագրելով իրավունքի միջամտության իրավաչափ նպատակի և հիմքի առկայությունը, խորքային վերլուծությամբ և հիմնավորմամբ կառաջադրեր սահմանադրաիրավական վեճից բխող լուծումներ: Տվյալ դեպքում՝ հարցը պատշաճ մակարդակի բարձրացված լինելու պարագայում, անհրաժեշտ կլիներ բացահայտել ժամանակավոր կառավարիչ նշանակելու պայմաններում տվյալ իրավահարաբերությունում առաջացած ենթադրյալ բախվող շահերի և դատական պաշտպանություն իրականացնելու սուբյեկտային կազմի և բողոքարկվող որոշումների շրջանակը՝ գնահատելով ինչպես տվյալ ոլորտի առանձնահատկությունը, այնպես էլ կանխարգելիչ միջոց կիրառելու նպատակի կարևորությունը, պատճառները և առանձնահատկությունները:

Հետևապես գտնում եմ, որ Սահմանադրական դատարանի 2026 թվականի մարտի 12-ի ՍԴՈ-1819 որոշման մեջ իրավական դրույթների ուղղակի հիշատակումները՝ անգամ հարցի բարձրացված չլինելն անտեսելու պայմաններում, չի նախանշում դատական պաշտպանության հասցեատերերի՝ սույն դիմումի առարկային առնչվող սուբյեկտների դատական պաշտպանության իրականացման կարգը, ուստի՝ այն չի նպաստել իրավակիրառ պրակտիկայի ճիշտ ընթացքին:

Ուստի՝ կարևոր է, որ իրավակիրառ պրակտիկայում դատարաններն իրենց գործիքակազմով ձևավորեն սույն հարցին վերաբերող դիրքորոշումներ:

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ԴԱՏԱՎՈՐ**

Ս. ՍԱՖԱՐՅԱՆ

23 մարտի 2026 թվականի